

Литература

1. Кон, И. С., Психология половых различий // Вопросы психологии, 1981, № 2, С. 47–57.
2. Копейко, Я. Ю., Гендерные аспекты агрессивности // Психология XXI века: Тезисы международной межвузовской научно-практической студенческой конференции, СПб., Изд-во СПбГУ, 2000, С. 30–31.
3. Крэйхи, Б., Социальная психология агрессии, СПб., Питер, 2003.
4. Румянцева, Т. Г., Агрессия: проблемы и поиски в западной философии и науке, Наука, М., 2012.
5. Собкин, В. С., Смылова, М. М., Эмоциональные особенности национальной самоидентификации старшеклассников // Труды по социологии образования. Т.ХУ. Вып. XXVII, Институт социологии образования РАО, М., 2011, С. 59-74.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR PSIHOLOGIC ȘI SERVICIUL PSIHOLOGIC ȘCOLAR LA 25 ANI

RACU Igor, dr. hab., prof. univ.

Summary

In this article, we are presented the basic stages of development psychology as a science and practice over 25 years Moldova.

În acest articol sunt prezentate succint etapele principale în dezvoltarea psihologiei ca știință, dar și ca practică, dat fiind faptul că vara anului 2016 are o semnificație aparte, și anume, aniversarea a 25 de ani a învățământului superior psihologic și serviciului psihologic școlar în Republica Moldova.

Psihologia a fost prezentă continuu în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, pe tot parcursul istoriei sale.

În anul 1970, pe lângă Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” a fost deschisă secția de

defectologie, cu misiunea principală – pregătirea cadrelor de pedagogi pentru școlile auxiliare. Până la aceasta, învățătorii – defectologi erau pregătiți în afara republicii. ***Decizia de creare a secției se motiva prin faptul că în acei ani crescuseră mult numărul copiilor cu cerințe speciale.*** În anul școlar **1965-1966** funcționau **17 școli** speciale, iar, până în anul **1970-1971**, numărul acestora a crescut până la **39 de instituții**. În perioada imediat următoare de cinci ani (anul școlar **1975 – 1976**), numărul școlilor speciale a atins cifra de **50 de unități**. Ceva mai târziu, în prezentare, voi reveni la această facultate, pe lângă care a fost organizată prima admitere la specialitatea Psihologie, în republica Moldova.

În vara anului 1986, la Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă”, drept consecință a unor transformări de structură, a fost deschisă catedra de Psihologie și arta comunicării, care, în doi ani, devine catedră de Psihologie generală (Șef de catedră – Dna dr., Valentina Vlas). Asume aici, se pune, treptat, baza dezvoltării psihologiei ca știință, ca specialitate, ca profesie.

Crește numărul de ore pentru disciplinele psihologice, se introduc noi discipline în planurile de studii, crește ponderea orelor în cadrul practicii pedagogice a viitorilor profesori. În același timp membrii catedrei caută insistent diferite oportunități pentru a iniția, pe de o parte, pregătirea specialiștilor psihologi în învățământul superior (lucru absolut nou pentru RSSM), iar pe de altă parte, de a introduce în nomenclatorul specialităților și a legitima unitatea de psiholog. În anii 1988-1989, am inițiat, cu catedra de Psihologie, pregătirea psihologilor în bază „obștească”. Ce am în vedere? Am propus celor mai buni studenți de la facultăți, care ascultau cursurile normative de psihologie generală, psihologia dezvoltării, psihologia educației, să se înscrie la cursuri de studiere aprofundată a psihologiei. Am format un grup de studenți, cu care am realizat planul de pregătire la specialitatea „Psihologie”. Făceam acest lucru în afara programului universitar. La aceste cursuri domnea o atmosferă creativă, în sala respectivă „mirosea a psihologie”. Erau

niște timpuri și ocupații foarte frumoase. Aproximativ în același timp, a fost lichidată în școli unitatea de adjunctul directorului pentru lucrul educativ și a apărut necesitatea de a reprofila studenții care își făceau studiile la specialitatea Pedagogia și metodică lucrului educativ, la facultatea de Istorie și Etnopedagogie.

Studenții de la această specialitate au fost pregătiți ca psihologi. De fapt, acestea au fost primele promoții de psihologi, în anul 1990-1991. Pe lângă această activitate, am inițiat, în acei ani, o pregătire intensă a opiniei publice, a populației, în vederea iluminării psihologice, prin intermediul lecțiilor publice, publicații etc. Grație acestor eforturi, **în anul 1991**, la Facultatea de Defectologie, în cadrul admiterii, pe lângă înmatricularea la specialitatea Oligofrenopedagogie, au fost admise 3 grupe, la o specialitate nouă pentru Universitate, dar și pentru întreaga Republică – Psihologie (trebuie să menționez aici numele Dnei dr. Valentina Vlas, șefa catedrei în acel timp). Am participat la acea admitere istorică pentru noi și pot menționa faptul că așteptările noastre s-au adeverit: am avut concurs la acele 75 de locuri anunțate. Există pericolul pe atunci, că nu vom reuși să completăm locurile, că, candidații la admitere nu vor veni la o specialitate nouă, necunoscută. Contingentul de bază, la admitere, a fost format din absolvenții școlilor Pedagogice (Colegii Pedagogice).

Tot în acel an, mai exact anul de studii 1990-1991, un grup de lectori de la catedră (Pospai A., Ratinov M., Savca L. și subsemnatul) au fost angajați prin cumul, într-un sector mic creat pe lângă Direcția Generală de Învățământ de atunci (mulțumiri Dlui șef A. Mocrac), cu **misiunea de bază – organizarea serviciului psihologic școlar în municipiul Chișinău**. Chiar în acest an, la conferința anuală de totalizare pe municipiu, fiecare director de școală a primit primele documente oficiale în vederea organizării serviciului psihologic școlar – ghidul „Probleme generale ale serviciului psihologic școlar” și ghidul „Activitatea psihologului

școlar cu elevul mic”. În aceste ghiduri au fost propuse primele documente normative, regulamente, instrucțiuni, dar și material practic aplicativ (diagnostic), în scopul efectuării diagnosticului gradului maturității școlare a copiilor.

Anume așa au fost realizați primii pași în R. Moldova în dezvoltarea a ceea ce este azi psihologia teoretică și practică, pregătirea cadrelor, organizarea serviciului psihologic pe teren. Deci, suntem la o aniversare frumoasă de 25 de ani.

În vara anului 1992, în baza Facultății de Defectologie și catedrei de Psihologie generală a fost formată facultatea de Psihologie și Psihopedagogie specială care, din start, devine pilonul de bază în pregătirea cadrelor de psihologi, în dezvoltarea psihologiei ca știință și practică.

În anul de studii 1992 – 1993 la facultate activau următoarele trei catedre: Catedra de Psihopedagogie specială, Catedra de Psihologie generală (condusă în decurs de doi ani, după plecarea Dnei Vlas V., de Dna A. Pospai), preluată în anul 1994 de Dl. dr. Ion Negură, și catedra de Psihologie aplicată (deschisă în 1993 și condusă de Dna dr. O. Stamatini). Decanul facultății, din ianuarie 1993 până în iunie 2009, a fost subsemnatul.

Din acest moment, la Facultate a început procesul de restructurare și dezvoltare a specialităților, planurilor de studii, programelor analitice etc.

Pregătirea specialiștilor se efectua în cinci ani de studii, la specialitățile: Psihologie, Psihologie și l. engleză, Psihologie și logopedie, Psihologie și management educațional, Psihologie și pedagogie, Psihologie (pentru absolvenții Colegiilor pedagogice). Această diversitate de specializări o propuneam pe atunci pentru a obține locuri la admitere, în condiții în care era destul de dificil de a obține locuri numai la monospecialitatea „Psihologie”.

În scurt timp intervin schimbări și facultatea, din nou, este implicată în proces de elaborare a planurilor de studii noi – trecerea la 4 ani de studii.

Schimbări mari s-au produs odată cu aderarea R. Moldova la Procesul de la Bologna (2005). La facultate s-a trecut la pregătirea specialiștilor în 2 Cicluri de studii: Ciclul I – de licență – cu durată de 3 ani – 180 de credite și Ciclul II, de 2 ani – 120 de credite.

În prezent *Facultatea pregătește specialiști în psihologie, la Ciclul I - Studii de licență*

Secția învățământ cu frecvență – 3 ani de studii, 180 de credite

- Psihologie

Ciclul II – Masterat

- ***Denumirea specialității – Cod 322.1 Psihologie***

Specializări:

1. Activitate psihoeducațională, de consiliere și psihoterapie a psihologului practic

2. Psihodiagnostic și intervenții psihologice în diferite tipuri de organizații

3. Asistența psihosocială în sistemul legal.

Ciclul III – Doctorat:

511.02 Psihologia dezvoltării și psihologia educațională

511.06 Psihologie specială

Pe lângă Facultatea de Psihologie și Psihopedagogie specială, activează din **anul 2001 Consiliul Științific Specializat în domeniul psihologiei, în care sunt susținute teze de doctor și de doctor habilitat în psihologie, specialitatea 511.02 – Psihologia dezvoltării și psihologia educațională și 511.06 – Psihologie specială.**

Grație acestui Consiliu, dar și consiliului anterior în pedagogie și psihologie au fost susținute **4 teze de Doctor habilitat** (în prezent, în Republică sunt 5 doctori habilitați în psihologie) și peste **30 de teze de doctor** (numai în ultimii 10 ani).

La sfârșitul anului 2005, la facultate a fost fondată revista de specialitate Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială. Revista a fost prima publicație de profil în Republica Moldova și

este utilă tuturor celor preocupați de practică, teorie, educație și instruire, profesorilor și părinților, educatorilor și studenților, psihologilor, asistenților sociali, psihopedagogilor speciali. În anul 2016 a apărut nr. 42 al revistei.

În decurs de 15 ani la facultate au activat două laboratoare științifice. În cadrul laboratorului condus de Dl. dr. Ion Negură au fost studiate, cercetate problemele de formare a cadrelor de psihologi în scopul de perfecționare în permanență a acestui proces, în vederea corespunderii cerințelor pieții muncii și, consider că acest lucru este unul semnificativ și important și în continuare.

Executorii temei

- **au relevat** particularitățile dezvoltării gândirii psihologice a studenților în cadrul formării lor profesionale;
- **au stabilit** principiile și mecanismele psihologice ale învățării eficiente a studenților psihologi;
- **au elaborat** conținutul procesului de formare a abilităților de cercetare la studenții psihologi;
- **în baza** modelului teoretic al profesorului de psihologie **eficient a fost elaborat** și validat Testul de Evaluare a Activității Didactice (TEAD);
- **au fost elaborate** conținuturile disciplinelor ce țin de domeniul psihologiei generale și a vârstelor și transpuse în manuale;
- a **fost elaborat** modelul profesorului eficient de psihologie;
- **au fost elaborate** programe de dezvoltare la studenții psihologi a gândirii profesionale; repere de program pentru formarea abilităților de management eficient al timpului academic;
- a fost **stabilit** impactul familiei temporar dezintegrate asupra dezvoltării personalității copiilor, în special, asupra nivelului de agresivitate și a caracterului relațiilor interpersonale;
- s-a **demonstrat că** factori determinanți ai comportamentelor agresive ale elevilor sunt: agresivitatea părinților și a profesorilor, neîncrederea în sine, izolarea școlară, lipsa mijloacelor adecvate de a-și exprima emoțiile;

- s-a **determinat că** anxietatea în preadolescență este ridicată, ceea ce determină comportamentul dezadaptativ;
- s-a **stabilit că** strategia activă de formare profesională a studenților psihologi condiționează o achiziționare mai bună și mai rapidă a competențelor profesionale decât alte strategii;
- s-a **evidențiat că** la nivelul structurării, reprezentările sociale ne apar ca fiind un proces de transformare a unei realități sociale într-un obiect mental, proces presupunând selecție în funcție de poziția ocupată de individ, de statutul său social;
- s-a **identificat** specificul gândirii psihologice determinat de conținutul și caracterul activității profesionale a psihologului, competențele și însușirile de personalitate responsabile de succesul profesional al psihologului practician;
- s-a **descriș** conceptul de succes profesional, regândit și redefinit în urma unei metanalize efectuate a acestui concept;
- s-a **stabilit** profilul psihologic al adolescenților cu nivel ridicat de anxietate; situația participării copiilor victime ale infracțiunii în cadrul procedurilor legale și a rolului fiecărui participant în acest proces; portretul psihologic al copilului dependent de calculator și problemele care apar imanent în viața școlară și socială a lui; mecanismul intersectorial de cooperare pentru asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale abuzului, neglijării, exploatării, traficului de ființe umane;

Laboratorul condus de Dna dr. Otilia Stamat, pe parcursul anilor, a fost orientat la soluționarea prin cercetare a problemelor aplicative în psihologie. Au fost studiate mai multe probleme, ca de exemplu, dezvoltarea copiilor din familiile temporar dezintegrate (diverse aspecte ale problemei). Grupul de cercetare *a elaborat* curriculum-ul de pregătire a cadrelor pentru asigurarea asistenței psihopedagogice a familiilor temporar dezintegrate, *a definit* strategia și specificul de implementare în învățământul universitar a acestui curriculum; *a elaborat*, concepția intervenției psihopedagogice, programe de asistență psihopedagogică a copiilor

de diferite vârste din familii temporar dezintegrate; strategii de asistență psihopedagogică a părinților rămași, ori a tutorilor. Rezultatele cercetării *sunt aplicate* în practică de specialiști în dezvoltarea serviciilor psihopedagogice și sociale pentru copii din familiile temporar dezintegrate, în activitățile de reformare a sistemului de educație și instruire a elevilor din instituțiile preuniversitare. O altă direcție în cercetare este problema violenței în mediul școlar. A fost *demonstrat* că violența în sistemul educațional este un fenomen dinamic ce se află în creștere; s-a *stabilit* că în acte violente sunt implicați toți actorii sistemului educațional – elevi, pedagogi, părinți; au fost *descrise* și *studiate experimental* diverse forme ale violenței în sistemul educațional; au fost *stabilite* diferențe de gen, de vârstă și mediu în manifestarea violenței; s-a *demonstrat* că violența față de elev este una din cauzele de bază a dezadaptării psihosociale a elevilor; a fost *elaborată* metodologia de intervenție pentru combaterea și diminuarea violenței în spațiul educațional; au fost *implementate* programe pentru prevenirea și diminuarea violenței în sistemul educațional, orientate spre activitatea cu elevii, părinții și cadrele didactice: dezvoltarea abilităților asertive ca mijloc de diminuare a violenței, prevenirea violenței prin intermediu formării abilităților profesionale la pedagogi, dezvoltarea colectivelor de elevi, formarea relațiilor de prietenie ca mijloc de prevenire a violenței în relația elev-elev.

În prezent cadrele științifico-didactice realizează cercetări în cadrul profilului științific acreditat: Psihologia personalității, dezvoltării și educației. Începând cu anul 2015, la facultate activează 3 laboratoare științifice (în baza proiectelor obținute prin concurs la AȘM):

15.817.06.20A *Modele interdisciplinare de resocializare a minorilor delicvenți, coord. dr., Maria VÎRLAN*

15.817.06.21A *Formarea inițială și continuă a psihologilor în domeniul protecției copilului față de violență, coord. dr., Otilia STAMATIN*

15.817.06.14F *Incluziunea educațională și socială a tinerilor cu dizabilități în învățământul superior, coord. dr. habilitat, Aurelia RACU*

Din vara anului 2009, în urma transformărilor produse la facultate, procesul de studii la specialitatea Psihologie este asigurat de:

- *Catedra de psihologie, șef de catedră – Elena Losii, conf. univ., dr în psihologie.*
- *Catedra de psihopedagogie specială, șef de catedră – Adriana Ciobanu, conf. univ., dr. în psihologie.*
- *Catedra de asistență socială, șef de catedră – Maria Vîrlan, conf. univ., dr. în psihologie.*

Catedra de psihologie este o unitate de formare și cercetare în cadrul facultății cu două funcții distincte:

1. formarea la viitorii pedagogi a cunoștințelor și competențelor psihologice necesare pentru îndeplinirea cu succes a misiunii de învățător și de profesor școlar în cadrul modulului psihopedagogic;

2. asigurarea pregătirii profesionale fundamentale și aplicative a studenților psihologi.

Formarea psihologilor la toate 3 cicluri de studii (licență, masterat, doctorat), cât și asigurarea componentei psihologice a pregătirii studenților de la celalte facultăți pentru cariera didactică sunt realizate de o echipă de titulari: 2 prof. univ., dr. habilitați în psihologie, 21 de doctori în psihologie. În curs de elaborare sunt încă 5 teze de doctor în psihologie.

În anul 2015 au fost susținute 5 teze de doctor în psihologie și a fost creată și acreditată provizoriu Școala doctorală de Psihologie, abilitată cu pregătirea specialiștilor la 2 specialități: 511.02

PERSPECTIVA CONSTRUCTIVISTĂ – O NOUĂ PARADIGMĂ A ÎNVĂȚĂRII

VINNICENCO Elena, dr., lector

Summary

In this article are presented elements of constructivist perspective. Constructive learning is a process in continuous evolution. The constructivist vision of learning refers to the systematic comprehension which focused on pupil. In context are described examples from educational practice, in which we underline the description of constructive model.

Constructivismul constituie una din alternativele metodologice de instruire a elevilor. Punctul central prin care s-a ajuns la extinderea constructivismului îl reprezintă învățarea, și, ca urmare, această paradigmă transdisciplinară a generat consecințe și soluții aplicative și în domeniul instruirii.

Învățarea constructivistă este un proces în evoluție continuă, subiectiv, influențat și sociocultural, un proces de interiorizare, de autoreglare a conflictelor cognitive, prin experiențe proprii, reflecții sau relatări verbale [3].

Paradigma constructivistă a învățării concepe realizarea acesteia ca un proces cu trei faze:

a) deconstrucția – care presupune punerea în discuție a unor cunoștințe, puncte de vedere, convingeri, credințe, mentalități, reprezentări individuale sau colective referitoare la realitate și la cunoașterea acesteia;

b) construcția – este procesul prin care cei ce învață construiesc sensuri și semnificații proprii ale realității percepute, obținând cunoștințe pe care le nuanțează afectiv, le verifică viabilitatea și aderă la ele;